

«ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

щомісячний науково-методичний журнал

№ 06 (564) ЧЕРВЕНЬ 2016

Засновники –
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видавець –
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видається з липня 1969 року
Київ

Журнал включено до переліку наукових
видань ВАКУ України, в яких можуть
публікуватись основні результати
дисертаційних робіт

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакційна колегія:

Іван БЕХ, Надія БІБІК, Микола ВАШУЛЕНКО,
Галина ДРЕВАЛЬ, Валентина ЗАТОРЖИНСЬКА,
Людмила КОВАЛЬ, Ярослава КОДЛЮК,
Юлія КОЛЕСНИКОВА (*завідувач відділу*),
Тетяна КОХНО, Людмила ЛІЩИНСЬКА,
Людмила ЛОПУШАНСЬКА (*відповідальний
секретар*), Алевтина ЛОТОЦЬКА,
Світлана МАРТИНЕНКО, Віра МЕЛЕШКО,
Олександр МИТНИК, Антоніна МОВЧУН,
Ізольда НІЗЕЛЬСЬКА, Тамара ПИРОЖЕНКО,
Тамара ПОНІМАНСЬКА, Катерина ПОНОМАРЬОВА,
Катерина ПРИЩЕПА, Тетяна ПУШКАРЬОВА,
Олександра САВЧЕНКО, Світлана СТРИЛЕЦЬ,
Володимир ТИМЕНКО,
Ольга ХОРОШКОВСЬКА, Людмила ХОРУЖА,
Михайло ЧЕМБЕРЖІ, Тетяна ЯРЕМЧУК
(*завідувач відділу*).

Дизайн обкладинки

Володимир ЩЕРБАЧЕВИЧ.

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України
серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 24.05.2016. Формат 84x108/16.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
Умовн. фарбовідб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Наклад 4185 прим. Зам. 0104606.

Адреса редакції: 04213, Київ,
вул. Прирічна, 25-А, к. 12,
тел./факс (044) 501-03-87
www.pochatkova-shkola.net
e-mail: pochatkova@bigmir.net

Видруковано у видавництві «Преса України».
03148, Київ, вул. Героїв Космосу, 6
Свідоцтво № 35481684
http://www.pressa.kiev.ua/
Якість друку повністю відповідає наданому видавцем
видавничому оригіналу.

© «Початкова школа», 2016

ЗМІСТ

Стратегія початкової освіти

Концепція початкової освіти 1

Теорія і практика виховання особистості

Ковальова В. Становлення та розвиток творчої особистості
молодшого школяра засобами інноваційних педагогічних
технологій 5

Методика навчання

Чістякова В. Робота над словом (Урок з літературного читання
для учнів 2 класу) 9

Геврик Г. Мандрівка казковими стежинами 12

Заверуха М. Як виникло твоє ім'я та прізвище 15

Петрина А. Еколого-народознавчий проект "Прилетіли
соловейки на нашу земельку" 17

Люта Т. Позакласна науково-дослідницька робота учнів
початкових класів 22

Базарницька І., Співак Б. Конкурс "Найкраща
команда ерудитів" 27

Логачевська С. Науково-дослідницька робота "Таємниці
Блакитного озера" 29

Гламбер Н. Портрет живого клубочка (Урок образотворчого
мистецтва, 1 клас) 32

Авторська програма

Демчук М. "Зелене диво Землі" 34

З досвіду роботи методичних об'єднань

Раус В. Використання технологій неформальної освіти
вчителів початкових класів у системі методичної роботи 38

Ростимо патріотів

Хараман О. У серці моїм – Україна 40

Школа і родина

Третяк О. Взаємодія сім'ї та школи у вихованні ціннісного
ставлення до людини у молодших школярів 42

Початкова освіта за рубежом

Мартиненко С. Змістове забезпечення початкової освіти
Польщі 46

Освіта вчителя

Рашковська І. Проблеми обдарованості молодшого школяра ... 48

Нам пишуть

Войтенко С., Коваль Л. На гостину до наймолодших (З досвіду
проведення Всеукраїнської гри "Соняшник") 51

Волошанюк В. Сходинки до інформатики, 2 клас 52

Слово художній самогійальності

Шепелева Л. Щоб мова наша розквітала 54

Лахманюк Т. Моя Вітчизна (Свято у світлиці) 55

Конкурс "45 чарівних слів" 45, 56

Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами
без письмової згоди редакції заборонено.

Світлана МАРТИНЕНКО,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
та методик гуманітарних дисциплін
Київського університету імені Бориса Грінченка

Змістове забезпечення початкової освіти Польщі*

Усіма можливими способами потрібно пробуджувати у дітей палке прагнення до знань і навчання...

Я.А. Коменський

Продовжуємо започатковану в попередніх публікаціях рубрику "Початкова освіта за рубежом", присвячену характеристиці системи початкової освіти в Польщі, оцінювання навчальних досягнень учнів. У запропонованій статті порушуємо проблему змістового забезпечення навчально-виховного процесу початкової школи в Польщі, яка територіально найближча до нашої країни європейська держава. Сучасна шкільна освіта як в Україні, так і в інших країнах зарубіжжя, має бути відкритою й гнучкою, готувати випускників до правильного життєвого вибору. Організація та зміст навчання мають утверджувати гуманістичні цінності, толерантність і взаємоповагу, визнання людської гідності. Зазначене є пріоритетним у вітчизняній і польській освітній системі. Відтак, розглянемо змістове наповнення початкової освіти, пов'язане з викликами сучасності, що безпосередньо впливає на якість освіти, яка визначається міжнародною спільнотою як пріоритет на рівні з добробутом і здоров'ям людини.

Підтримуємо думку О.Я.Савченко, яка вважає, що "в умовах реформування вітчизняної системи освіти важливо вивчати й використовувати здобутки гуманістичної педагогіки високорозвинених країн" [1, с. 411]. Водночас вчена зауважує, що "механічне використання зарубіжного досвіду, просте "пересаження" чужої моделі на національний ґрунт – неефективне й соціально невиправдане" [1, с. 411].

Розвиток початкової освіти в кожній країні – продукт тривалого історичного розвитку, на який мали вплив економічні, соціальні, політичні, релігійні та культурні чинники. Спільною ознакою для освіти України і Польщі є ідеї диференціації, індивідуалізації, запровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), принципи дитиноцентризму та гуманізму, що сприяють розвитку потенційних можливостей і потреб кожного учня, особливо обдарованих дітей. Для задоволення емоційних, соціальних та інтелектуальних потреб особистості має бути чітко організований навчально-розвивальний виховний процес, відповідно укладений зміст освіти, який охоплює навчальні плани та програми для учнів початкової школи, підручники, навчальні посібники, хрестоматії, робочі зошити тощо. Відтак, ставимо за мету порівняти зміст початкової освіти в Україні та Польщі.

Як зазначалося у попередніх публікаціях, у Польщі обов'язкова шестирічна початкова школа для дітей віком від 6–7-и до 13-ти років із двома ступенями: класи з 1-го по 3-й з інтегрованими заняттями та класи з 4–6-го із заняттями, що проводяться блоками. Аналіз наукових джерел, методичних матеріалів засвідчив: у 1–3 класах не існує чіткого поділу змісту освіти на такі предмети, як польська мова, математика, природничі науки тощо, а є інтегроване навчання. Освітній стандарт передбачає тісну кореляцію між окремими галузями, яка створює сприятливі умови для організації інтегрованого навчання. Інтеграція змісту освіти виявляється у відсутності поділу навчального матеріалу на окремі дисципліни та його концентрації навколо певних тематичних центрів. На цьому ступені освіти викладає один учитель – класний керівник (за винятком спеціалізованих предметів: іноземна мова, фізичне виховання (так зване В-Ф, тобто спорт, мистецтво). Освітній стандарт рекомендує звертати особливу увагу на цілеспрямований відбір, навчання й розвиток обдарованих дітей. Для цього необхідно знаходити альтернативні моделі навчання (розвивальне та особистісно орієнтоване навчання, Вальдорфська педагогіка, школа Марії Монтессорі тощо), які забезпечували б цей процес, створювали своєрідну інвестицію суспільства в майбутню націю. Відтак, перед учителем початкової школи постає завдання діагностувати і розвивати здібності дітей, створювати сприятливі умови для формування спеціальних, творчих здібностей, творчого вияву музичних, вокальних, танцювальних, спортивних, конструкторських та інших обдаровань.

З першого класу вивчається іноземна мова. У 80% шкіл це англійська, в інших – німецька або російська, як правило, у прикордонних районах. Діти мають продовжити вивчення іншої мови в середній школі не виключаючи англійської, яка обов'язкова для всіх. Якщо дитина вивчає англійську з першого класу, то потім у гімназії або старшій школі починає вивчати іншу іноземну мову.

На першому освітньому етапі (1–3 класи початкової школи) – "освіта ранньошкільна" – навчання відбувається за такими обов'язковими для всіх закладів предметами: загальношкільна освіта або ранній розвиток (інтегровані заняття); англійська мова; інформатика. Є також предмети на вибір школи, наприклад: релігія, танець, ритміка тощо.

На інтегрованих уроках діти спочатку мають вивчити букви, алфавіт, цифри, геометричні фігури, навчитися читати, писати і рахувати тощо. Початкова освіта не обтяжена навчальними предметами та додатковими елементами (курсами, гуртками), тому багато першокласників відвідують додаткові заняття з іноземних мов. Інтегровані заняття забезпечуються навчальною програмою раннього розвитку, яка має назву "Локомотив" (Lokomotyw) і перед-

* Закінчення. Початок див.: Початкова школа № 2, 3 за 2016 р. у рубриці "Початкова освіта за рубежом".

бачає застосування на уроках кількох підручників, а саме: "Мій перший ноутбук", "Читаю і пишу", "Математика", "Музика", "Пластик", "Вірші та оповідання", "Альбом" та інші. Ці уроки супроводжуються також електронними підручниками, посібниками, навчально-методичними матеріалами (на дисках) [2].

На другому освітньому рівні (4–6 класи) – "початкова школа" – обов'язковий поділ змісту освіти на навчальні предмети, викладання яких здійснюється вчителями-предметниками, серед них – класний керівник, що відповідає за виховну роботу з учнями. Характерна особливість навчання на цьому рівні – дотримання у блочному навчанні принципу інтеграції та кореляції, який передбачає об'єднання близьких за змістом навчальних дисциплін у блоки, а зміст освіти – у проблемні цикли. Навчально-виховний процес здійснюється у вигляді подовжених у тимчасовому відношенні методичних одиниць, які об'єднують 3–4 уроки в єдиний блок. На практиці існують також інші організаційні рішення. Наприклад, блочне навчання в 4–6 класах представлено гуманітарним блоком, що охоплює рідну мову, суспільство, історію, природу, мистецтво. Зазначене сприяє трансферу знань із одного навчального предмета в інший, розвиває наукове мислення, формує розуміння різноманіття теоретичних і практичних способів застосування знань на практиці. Відтак, кореляція передбачає об'єднання взаємозалежних елементів, тобто таких, між якими існує відповідність у часі та просторі, а також причинно-наслідкові зв'язки. У межах блочного навчання застосовуються також міждисциплінарні модулі, які об'єднують більш віддалені теми.

Основні предмети на цьому етапі освіти – польська й іноземні мови, математика, природа, історія та суспільство, інформаційно-комунікаційні технології, технологія (ознайомлення з будовою пристроїв, особливостей їх обслуговування та використання), музика (співи і гра на музичних інструментах), декоративне мистецтво, фізичне виховання, релігія або етика, освіта для життя в сім'ї (рішення про відвідування дитиною цих занять приймають батьки).

Ідея створення інтегрованих навчальних дисциплін викликана потребою вибрати й сконцентрувати основну з величезного обсягу інформації (в тому числі наукової), – цим стрімким інформаційним потоком, що робить учня фактично безпорадним. Такий спосіб інтеграції знань є практичною реалізацією принципу економності в освіті, який свого часу проголошував іспанський філософ Ортега-і-Гассет. Зокрема, він радив орієнтуватися в навчанні на той обсяг інформації, яка практично потрібна учням і яку вони здатні фізично засвоїти.

На тлі прагнення додати в навчальні плани вітчизняної початкової школи нові предмети (наприклад, у міністерському документі зазначено, що "за рахунок годин варіативної складової можуть вивчатися додаткові курси на вибір, зокрема: "Розвиток продуктивного мислення", "Риторика", "Азбука театрального мистецтва", "Ритміка", "Цікава економіка" тощо), польські педагоги пішли шляхом суворого відбору та концентрації в межах кількох базових дисциплін необхідної, на їхню думку, інформації, яка вимагає навчального засвоєння.

І в Польщі, і в Україні навчальний рік триває близько 180 шкільних днів (із вересня – по червень), розділених на два семестри. Обов'язкові предмети зазвичай у розкладі уроків п'ять днів на тиждень. Щодня учні початкової

школи відвідують 5–7 уроків тривалістю 45 хв. Значна частина навчальних занять відводиться організації та проведенню виховного процесу (виховні години, екскурсії, шкільні свята тощо).

Школи (вчителі) можуть обирати підручники зі списку, затвердженого Міністерством освіти і спорту, а також методики викладання й оцінювання, впроваджувати інноваційні методи навчання, вибирати або розробляти авторські навчальні програми, враховуючи особливості освітнього процесу школи.

Подаємо перелік навчальних предметів, які вивчають учні початкової школи (4–6 класи): фізичне виховання (w-f), математика (matematyka), природа (przyroda), історія (historia), польська мова (polski), англійська мова (angielski), комп'ютер (Інформатика) (informatyka), музичне мистецтво (muzyka plastyka), техніка (technika), релігія (religia), німецька (або інша іноземна мова) (Niemiecki), виховання до життя в сім'ї (WDZ).

Як бачимо з таблиці, з освітньою реформою у польських школах з'явився інноваційний навчальний предмет "Виховання до життя в сім'ї", запровадження якого має на меті стимулювання розвитку здорової, цілісної особистості, відповідальної за реалізацію стилю життя, що гарантує успіх. Предметом виховних впливів стають потреби, позиції, система цінностей, почуття тотожності та власний образ. Аналіз змісту програми зазначеного навчального предмета засвідчив: учні початкової школи мають змогу дізнатися, що таке сім'я, які її функції, зрозуміти й оцінити важливість сім'ї в житті людини, навчитися вирішувати родинні проблеми; а також правильно реагувати на біологічні, психічні та моральні зміни під час дозрівання, глибше пізнати себе та своїх ровесників, ідентифікувати себе з власною статтю, навчитися керувати своїми діями і вчинками, зрозуміти соціальну роль дружини або чоловіка, ознайомитися з основними правилами особистої гігієни та зрозуміти сутність поняття "здоровий спосіб життя" [4].

Навчальний предмет "Виховання до життя в сім'ї" суголосний із "Етикою і психологією сімейних стосунків", який свого часу викладався у старших класах вітчизняної школи і був спрямований на формування готовності особистості до створення сім'ї, виконання сімейних функцій. На жаль, у навчальному плані початкової школи України цей предмет відсутній.

Відтак, аналіз змістового забезпечення початкової освіти Польщі та порівняння її з вітчизняною засвідчив, що в освітніх системах двох країн існує чимало спільних ознак, але є й певні специфічні відмінності, які впливають із національної стратегії розвитку освіти, багатовікових традицій та соціального замовлення. Впевнені, у початковій школі України й Польщі основними цінностями є дитина і вчитель, здатний формувати та розвивати її індивідуальність, сприймати її, визнавати як найвищу цінність.

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручн. / О. Я. Савченко. – К.: Грамота, 2012. – 504 с.
2. Матеріали курсу "Локомотив". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://2gwo.pl/strony/2768/seo_link:tydzien-z-lokomotywa
3. Освітньо-інформаційний сайт Scholaris – portal wiedzy dla nauczycieli. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scholaris.pl/>
4. Освітньо-інформаційний сайт Wychowanie do zycia w rodzinie. Portal dla nauczycieli I rodzicow. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wdz.edu.pl/index.php>